

مؤلفه‌ها و شاخص‌های کارگزار تراز دولت اسلامی در اندیشه و سیره مقام معظم رهبری

سجادجعفر نژادپیر^۱

ماهرخ لطف‌الهی^{*۲}

رضا رستم‌زاده^۳

مجتبی حیدری^۴

چکیده

هدف: تحقیق حاضر با هدف شناسایی و تحلیل مؤلفه‌ها و شاخص‌های «کارگزار تراز دولت اسلامی» در اندیشه و سیره مقام معظم رهبری انجام شده است؛ موضوعی که با توجه به ضرورت تربیت و به‌کارگیری کارگزاران دارای ویژگی‌های تراز انقلاب اسلامی، از اهمیت بنیادین برخوردار است.

روش‌شناسی پژوهش: این پژوهش با بهره‌گیری از روش تحلیل محتوای کیفی و مطالعه بیانات مقام معظم رهبری انجام شد. داده‌ها با نرم‌افزار Maxqda کدگذاری و شاخص‌های مرتبط استخراج و دسته‌بندی شدند. سپس، برای اعتباربخشی به آن‌ها، از تحلیل عاملی اکتشافی و تأییدی استفاده گردید.

یافته‌ها: نتایج نشان می‌دهد که مهم‌ترین شاخص‌های کارگزار تراز از منظر مقام معظم رهبری شامل: مدیریت جهادی، انقلابی و میدانی؛ التزام عملی به شعارهای انقلاب؛ معنویت و اخلاق؛ شایسته‌سالاری و توجه به نخبگان است. این شاخص‌ها در قالب پنج مؤلفه «مدیریتی، بینشی، اخلاقی، رفتاری و علمی» و در مجموع ۴۶ شاخص شناسایی شده‌اند.

نتیجه‌گیری: شاخص‌های مذکور علاوه بر بُعد فردی، در سیاست‌گذاری و حکمرانی مطلوب اسلامی نیز نقشی کلیدی داشته و می‌توانند به‌عنوان الگویی عملی برای حرکت، شناخت و آشنایی دولتمردان و مدیران در جهت تحقق اهداف و آرمان‌های انقلاب اسلامی مورد استفاده قرار گیرند.

کلیدواژه‌ها: مقام معظم رهبری، دولت اسلامی، حکمرانی اسلامی، مدیریت اسلامی، کارگزار اسلامی.

Email: sajjad.jafarnezhadper@iau.ac.ir

۱- دانشجوی دکتری، گروه مدیریت، واحد ارومیه، دانشگاه آزاد اسلامی، ارومیه، ایران.

Email: M.lotfollahi@iau.ac.ir

۲- استادیار، گروه مدیریت، واحد ارومیه، دانشگاه آزاد اسلامی، ارومیه، ایران. (نویسنده مسئول)

Email: reza.rostamzadeh@iau.ac.ir

۳- دانشیار، گروه مدیریت، واحد ارومیه، دانشگاه آزاد اسلامی، ارومیه، ایران.

Email: m.heidari@iau.ac.ir

۴- استادیار، گروه مدیریت، واحد ارومیه، دانشگاه آزاد اسلامی، ارومیه، ایران.

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۴/۰۶

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۱/۱۲

مقدمه

تحقق دولت اسلامی، به‌عنوان یکی از اهداف اساسی انقلاب اسلامی ایران، همواره مورد توجه قرار داشته است. در این راستا، نقش کارگزاران و مدیران در تحقق این هدف از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. بدون وجود کارگزاریانی که دارای ویژگی‌ها و معیارهای لازم برای حکمرانی اسلامی باشند، تحقق دولت اسلامی غیرممکن به‌نظر می‌رسد. در حقیقت، کارگزار تراز دولت اسلامی باید فردی باشد که نه تنها در عرصه علمی و مدیریتی توانمندی داشته باشد، بلکه در بُعد اخلاقی، رفتاری و بینشی نیز با ارزش‌های انقلاب اسلامی هم‌راستا باشد. مقام معظم رهبری، به‌عنوان بزرگ‌ترین مرجع دینی و سیاسی کشور، همواره بر ضرورت ویژگی‌های خاص کارگزاران نظام اسلامی تأکید کرده‌اند. در بیانات ایشان، شاخص‌هایی نظیر مدیریت جهادی، انقلابی و میدانی، نیروی انسانی مستعد و کارآمد، التزام عملی به شعارهای انقلاب، خودسازی، رفتار کریمانه، معنویت و اخلاق، انتقادپذیری، شایسته‌سالاری، ساده زیستی، توجه ویژه به نخبگان، جهاد علمی و حمایت از فعالیت‌های علمی و پژوهشی به‌عنوان ویژگی‌های برجسته یک کارگزار اسلامی مطرح می‌شود. در واقع، تحقق اهداف عالی انقلاب اسلامی بدون کارگزاریانی که این شاخص‌ها را دارا باشند، ممکن نخواهد بود. این ویژگی‌ها در حقیقت باید به‌عنوان معیارهایی برای انتخاب و ارزیابی کارگزاران نظام اسلامی مورد توجه قرار گیرند. ویژگی‌های اخلاقی و رفتاری در کنار مؤلفه‌های مدیریتی و بینشی و علمی در سطوح کلان مدیریتی و سیاست‌گذاری، نقشی اساسی در تحقق حکمرانی اسلامی و دولت اسلامی دارند.

در این پژوهش، هدف اصلی شناسایی و تحلیل مؤلفه‌ها و شاخص‌های کارگزار تراز دولت اسلامی از منظر مقام معظم رهبری است. با توجه به این که بیانات مقام معظم رهبری به‌طور مداوم در موضوعات مختلف به ویژگی‌های کارگزاران پرداخته‌اند، تحلیل این بیانات می‌تواند به‌طور جامع، شاخص‌های لازم برای تحقق دولت اسلامی را شفاف‌سازی کند. این تحقیق با استفاده از تحلیل محتوای بیانات مقام معظم رهبری، مؤلفه‌ها و شاخص‌هایی را استخراج کرده و بر اساس آنها، کارگزار تراز دولت اسلامی را تعریف می‌کند. همچنین، ارتباط این شاخص‌ها با سطوح کلان مدیریتی و سیاست‌گذاری مورد بررسی قرار خواهد گرفت تا نشان دهد که چگونه این مؤلفه‌ها می‌توانند در راستای حکمرانی اسلامی تأثیرگذار باشند.

اهمیت این تحقیق از آنجا ناشی می‌شود که شناسایی دقیق این شاخص‌ها می‌تواند در تربیت و انتخاب مدیران و کارگزاران شایسته تأثیرگذار باشد. این امر نه تنها می‌تواند به بهبود کیفیت حکمرانی اسلامی در سطح کشور کمک کند، بلکه به‌عنوان الگویی برای دیگر کشورهایی که در تلاش برای تحقق دولت اسلامی و حکمرانی بر اساس اصول اسلامی هستند، قابل استفاده خواهد بود. در دنیای امروز که پیچیدگی‌های حکمرانی و چالش‌های مدیریتی روزبه‌روز بیشتر می‌شود، توجه به مؤلفه‌ها و شاخص‌های دقیق برای انتخاب کارگزاران می‌تواند به اصلاح فرآیندهای مدیریتی و حکومتی کمک کند.

هدف اصلی این تحقیق، شناسایی و تحلیل مؤلفه‌ها و شاخص‌های کارگزار تراز دولت اسلامی از منظر مقام معظم رهبری است. همچنین، این تحقیق به دنبال بررسی تأثیر این شاخص‌ها در تحقق حکمرانی اسلامی و ارائه راهکارهایی برای بهره‌برداری از آنها در فرایند مدیریت و سیاست‌گذاری است.

سؤالات اصلی تحقیق عبارتند از:

- مهم‌ترین شاخص‌های کارگزار تراز دولت اسلامی از دیدگاه مقام معظم رهبری کدامند؟
- چگونه این شاخص‌ها می‌توانند در سطح کلان مدیریتی و سیاست‌گذاری در تحقق حکمرانی اسلامی مؤثر باشند؟

مبانی نظری

دولت اسلامی به‌عنوان یکی از مهم‌ترین مفاهیم در انقلاب اسلامی ایران، به نظام حکومتی‌ای اطلاق می‌شود که بر اساس اصول و ارزش‌های اسلامی و دینی اداره می‌شود. این مفهوم با توجه به آموزه‌های اسلام و در چارچوب اصول نظریه‌پردازان اسلامی شکل گرفته است. برای تحقق این هدف، لازم است که کارگزاران و مدیران دولتی به‌طور مؤثر و شایسته‌ای عمل کنند. از این‌رو، مفهوم کارگزار تراز دولت اسلامی مطرح می‌شود که به‌معنای فردی است که علاوه بر توانمندی‌های علمی و مدیریتی، ویژگی‌های اخلاقی و دینی متناسب با اصول اسلام را دارا باشد.

در این زمینه، بسیاری از اندیشمندان و نظریه‌پردازان اسلامی بر لزوم ویژگی‌های خاص برای کارگزاران دولت اسلامی تأکید کرده‌اند. به‌طور خاص، مقام معظم رهبری در بیانات مختلف خود ویژگی‌هایی چون تجربه و تخصص، امید و نگاه خوش‌بینانه به آینده، جوانگرایی، معنویت و اخلاق، انتقادپذیری، شایسته‌سالاری، ساده زیستی، اخلاص، عدالت، شجاعت، پاسخگویی و دشمن‌شناسی را از ویژگی‌های اساسی کارگزاران تراز دولت اسلامی دانسته‌اند. این ویژگی‌ها نه تنها در ابعاد فردی بلکه در سطوح مدیریتی و اجرایی نیز باید به‌عنوان شاخص‌های کلیدی در نظر گرفته شوند.

دولت

دولت را می‌توان برداشتی از توان و قدرت معرفی کرد که ملت‌ها برای برقراری نظم و قانون در بین خودشان و دفاع از سرزمین و کشورشان به‌وجود می‌آورند. ساخت قدرتی که در سرزمین معین به‌عنوان یک کشور بر مردمانی معین به نام یک ملت تسلط پایدار دارد که از حیث داخلی نگهبان نظم و از دید خارجی پاسدار تمامیت میهن و منافع ملت و یکایک مردمان خود است. این ساخت توان و قدرت به‌صورت ادارات و ارگان‌های اداری، سیاسی، نظامی، قضایی فعلیت می‌یابد (آشوری، ۲۰۲۴). حسین بشریه استاد نامدار علوم سیاسی این مفهوم علمی دولت را این‌گونه تعریف می‌کند که دولت عالی‌ترین مظهر ارتباط قدرت و حاکمیتی است که در همه جامعه‌ها وجود دارد و مهم‌ترین صورت آن حاکمیت دولت در وضع و اجرای قوانین بوده و قدرت، منبع مورد استفاده دولت است در این معنا سیاست مجموعه اعمال دولت است که عموماً به مفهوم عمل اخذ تصمیم و اجرای آن بر کل جامعه است (بردبار و کریمی پاشاکی، ۲۰۲۲). اصولاً دولت‌ها بر اساس دین رایج در آن کشور اداره می‌شود، معیار دینی بودن یک دولت استناد به دین و پذیرش مرجعیت دین در

زندگی سیاسی است و همچنین در آن ساخت عمومی قدرت سیاسی یا حداقل شرایط حاکمان با معیارهای ملحوظ در نصوص دینی تعریف می‌شود (نیک نام، ۲۰۲۳).

دولت اسلامی

دولت اسلامی به‌عنوان یک سیستم حکومتی، تفاوت‌های زیادی با دولت‌های مدرن سکولار و دموکراتیک دارد. در دولت اسلامی، تمام فعالیت‌ها و سیاست‌گذاری‌ها باید بر اساس اصول و آموزه‌های اسلامی باشد. این نوع دولت نه تنها باید به دنبال رفاه و عدالت اجتماعی برای مردم باشد، بلکه باید به ارزش‌های دینی و معنوی نیز پایبند باشد. از نظر قرآن و سنت، دولتمردان اسلامی باید نمایندگان خداوند در زمین باشند که اصول اسلامی را در حکمرانی خود به‌طور کامل پیاده‌سازی کنند. در دولت اسلامی، ویژگی‌های خاصی مانند ولایت فقیه (رهبری بر اساس علم و تقوی)، عدالت اجتماعی، حاکمیت قوانین اسلامی و مردم‌داری از اصول اساسی هستند. همچنین، دولت اسلامی باید توانایی ایجاد هماهنگی میان جامعه و پیاده‌سازی ارزش‌های دینی را داشته باشد (مطهری، ۱۹۹۹).

دولت اسلامی در اندیشه سیاسی امام خامنه‌ای

دولت‌سازی از نظر ایشان یکی از گام‌های اساسی در فرایند تمدن‌سازی است. بر این مبنا، دولت‌سازی پس از تکمیل فرایند نظام‌سازی و مقدمه‌ای برای جامعه‌سازی اسلامی قلمداد می‌شود. الگوی دولت اسلامی از منظر ایشان، دولت مردم پایه و بر محور رفع نیازها و مسائل مردم معرفی می‌شود «دولت اسلامی ورق را به کلی برگرداند، مردم نقش پیدا کردند، نه فقط در انتخاب نماینده مجلس، در انتخاب رئیس‌جمهور، در انتخاب خبرگانی که قرار است رهبر را انتخاب کنند، انتخاب شوراهای شهر که شهردارها را انتخاب می‌کنند. در همه این مراحل حساس، نظر مردم تعیین‌کننده شد». با توجه به این که دولتمردان محور اصلی و سازنده دولت قلمداد می‌شوند، ویژگی‌ها و شاخص‌های اصلی آنها ضروری و حیاتی است (میرزاپور ارمکی، ۲۰۱۹). در اندیشه امام خامنه‌ای، دولت اسلامی از معنا و مفهوم خاصی برخوردار است. ایشان دولت را شامل مجموعه کارگزاران و نهادهای حکمرانی می‌داند: «دولت اسلامی شامل همه کارگزاران و دولت مردان نظام اسلامی است، نه فقط قوه مجریه؛ یعنی حکومتگران و خدمتگزاران عمومی» ایشان در جای دیگری ایجاد حکومت اسلامی را در رابطه با ایجاد جامعه اسلامی تعریف می‌کنند و می‌گویند: «دولت اسلامی؛ یعنی سازوکارها و نهادهای لازم برای ایجاد جامعه اسلامی» (امام خامنه‌ای، ۲۰۱۸). همان‌طور که می‌بینیم در ذهن ایشان، دولت اسلامی یک پله بالاتر از تشکیل نهادهای دولتی و ارگان‌های رسمی آن است. در نهایت بعد از دولت‌سازی باید به تمدن‌سازی برسیم و این دولت‌سازی و تمدن‌سازی در بیان امام خامنه‌ای با عنوان فرایند تحقق انقلاب اسلامی مطرح شده است.

حکمرانی

به‌طور کلی به‌عنوان فرایندی تعریف می‌شود که در آن سیاست‌گذاران، تصمیماتی اتخاذ می‌کنند که به تأمین حقوق شهروندان و رفاه عمومی کمک می‌کند. به‌طور کلی، حکمرانی مجموعه‌ای از سازوکارهای

تصمیم‌گیری، اجرا، نظارت و ارزیابی است که به مدیریت منابع و حقوق شهروندان می‌پردازد (ابراهیم‌پور و زاهدی، ۲۰۰۴). در تعریف دقیق‌تری، گزارش کمیسیون حکمرانی جهانی حکمرانی را مجموعه‌ای از ارزش‌های فردی، نهادی، عمومی و خصوصی می‌داند که به اداره امور مشترک مردم کمک می‌کند. این تعریف تأکید می‌کند که حکمرانی تنها محدود به دولت و نهادهای دولتی نیست، بلکه شامل تعامل و همکاری با بخش‌های دیگر جامعه نیز می‌شود (می‌دری و همکاران، ۲۰۰۴).

حکمرانی مطلوب اسلامی

حکمرانی مطلوب اسلامی مفهومی است که بر اساس اصول و ارزش‌های اسلامی، به دنبال تحقق عدالت، پیشرفت و رفاه عمومی در جامعه است. این نوع حکمرانی مبتنی بر آموزه‌های قرآن، سنت نبوی و دیدگاه‌های اندیشمندان مسلمان بوده و در آن، ارزش‌هایی چون عدالت اجتماعی، اخلاق‌مداری، مسئولیت‌پذیری و کارآمدی مدیریتی نقش اساسی دارند. حکمرانی مطلوب اسلامی با تأکید بر مردم‌سالاری دینی، تلاش می‌کند تا ارتباطی مؤثر میان حاکمان و مردم برقرار کند و از ظرفیت‌های انسانی و اجتماعی در جهت پیشرفت تمدنی بهره‌برد (جعفری، ۲۰۲۲). گرچه اصول و ویژگی‌های اساسی مربوط به حکمرانی مطلوب، جهانی و بین‌المللی هستند و تمامی کشورها و دولت‌ها را شامل می‌شوند، اما اجرای آن‌ها در کشورهای مختلف با یکدیگر متفاوت است. از این جهت، کشورها باید بتوانند گونه‌های ملی متعلق به خود را در زمینه حکمرانی مطلوب مشخص و تعیین نمایند. با پذیرش این فرض که دین اسلام دینی جامع و کامل است و بسیاری از شاخص‌ها و ویژگی‌های حکمرانی مطلوب با اصول و مبانی این دین هم‌راستا است و چنانچه آن‌ها را با فرهنگ و ارزش‌های دینی و ملی خود تطبیق دهیم، می‌توانیم الگوی مناسبی را برای سنجش حکمرانی مطلوب ارائه نماییم. دستیابی به حکمرانی مطلوب و شایسته، حلقه مفقوده نظریه‌پردازی‌های فیلسوفان سیاست‌ورزی مغرب‌زمین بوده است اما در فلسفه سیاسی اسلامی این دشواری و راه‌پریچ‌وخم اندیشه‌ورزی کمتر وجود داشته و آن به دلیل وجود حاکمیت‌های نبوی و علوی با معیارهای الهی بوده است (نجفی‌سیار و نیکونهاد، ۲۰۲۰).

حکمرانی اسلامی همین‌طور در اندیشه مقام معظم رهبری به مجموعه‌ای از اصول و روش‌هایی اطلاق می‌شود که در پی تحقق دولت اسلامی است. این مفهوم به‌ویژه در رابطه با شیوه‌های مدیریت، سیاست‌گذاری و اداره امور کشور از طریق احکام اسلامی مطرح می‌شود. در حکمرانی اسلامی، به جای بهره‌برداری از اصول سکولار و لیبرال، از اصول قرآن و سنت پیامبر اسلام و سیره اهل بیت علیهم‌السلام استفاده می‌شود. اصول حکمرانی اسلامی شامل:

عدالت اجتماعی: عدالت در تمام ابعاد جامعه، از توزیع منابع اقتصادی تا تقسیم قدرت.

شفافیت و پاسخگویی: نظارت بر عملکرد کارگزاران، اطمینان از شفافیت در امور دولتی و مدیریتی.

مشارکت مردم: هر چند که در سیستم‌های دموکراتیک مشارکت مردم از طریق انتخابات اعمال می‌شود، در حکمرانی اسلامی، مردم نه تنها از طریق انتخابات بلکه از طریق نظارت بر سیاست‌گذاری‌ها و تصمیمات دولتی مشارکت دارند.

حفظ کرامت انسانی: در حکمرانی اسلامی، حقوق انسان‌ها باید بر اساس کرامت ذاتی آنان در نظر گرفته شود (امام خامنه‌ای، ۲۰۲۲).

شایسته‌سالاری در دولت اسلامی

در حکومت اسلامی، شایسته‌سالاری به عنوان یکی از اصول اساسی در انتخاب کارگزاران و مقامات حکومتی مطرح می‌شود. در این نظام، فرآیند انتخاب افراد به مسئولیت‌های دولتی و مدیریتی باید بر اساس شایستگی و صلاحیت علمی و اخلاقی آنها باشد، نه بر اساس روابط سیاسی، ارتباطات خانوادگی، یا معیارهای غیرشرعی. از منظر اسلامی، ویژگی‌های اخلاقی و علمی کارگزاران باید اولویت اصلی در فرآیند انتخاب قرار گیرد. این امر علاوه بر این که تأکید بر شایستگی‌ها و توانمندی‌های فردی دارد، همچنین از درک صحیح اصول دینی و وفاداری به ارزش‌های اسلامی نیز نشأت می‌گیرد (امام خامنه‌ای، ۲۰۲۰).

از نظر مقام معظم رهبری، شایسته‌سالاری به معنای قرار دادن افراد توانمند و شایسته در مسئولیت‌هاست تا با بهره‌گیری از توان علمی و مدیریتی آن‌ها، زمینه‌های پیشرفت و توسعه کشور فراهم گردد. ایشان بارها بر لزوم برگزیدن کارگزارانی با صلاحیت‌های علمی و اخلاقی تأکید کرده‌اند و حتی در موارد مختلف به خطرات ناشی از انتصاب افراد ناتوان یا فاقد شایستگی اشاره کرده‌اند. به عنوان مثال، در یکی از بیانات ایشان آمده است که «هر قدر افراد شایسته‌تر به کار گرفته شوند، قطعاً کارها بهتر پیش می‌رود و جامعه از منافع بیشتر بهره‌مند می‌شود» (امام خامنه‌ای، ۲۰۲۰). بنابراین انتخاب کارگزاران شایسته و صالح، منجر به اجرای صحیح قوانین اسلامی، تأمین عدالت اجتماعی و ایجاد اعتماد عمومی در جامعه خواهد شد. این اصول در نهایت به تحقق حکمرانی اسلامی و برقراری نظم و عدالت در سطح کلان کمک خواهند کرد (مطهری، ۱۹۹۹).

مدیریت اسلامی

مدیریت اسلامی به عنوان یک شاخه از علوم مدیریتی، به مجموعه‌ای از اصول و روش‌های مدیریتی اطلاق می‌شود که با آموزه‌ها و ارزش‌های اسلام هماهنگ باشد. در این نوع مدیریت، اصول اخلاقی، اجتماعی و دینی در فرآیندهای مدیریتی نقش حیاتی دارند. از آنجا که در اسلام، عدالت، صداقت، شایسته‌سالاری و پاسخ‌گویی از جمله مفاهیم اصلی هستند، مدیریت اسلامی نیز بر پایه این اصول بنا شده است (مکارم شیرازی، ۲۰۲۰).

مدیریت اسلامی به دنبال ایجاد بستری است که در آن مدیران بتوانند بر اساس آموزه‌های اسلامی مانند عدالت اجتماعی، احترام به حقوق افراد، خدمت به مردم و تقوی عمل کنند. یکی از اصول اساسی مدیریت اسلامی، رعایت اخلاق و عدالت است، که در قرآن و سنت پیامبر اسلام و اهل بیت (ع) به طور مکرر مورد

تأکید قرار گرفته است. در مدیریت اسلامی، هدف اصلی ارتقای رفاه عمومی و رشد معنوی و مادی جامعه است. این نوع مدیریت در تلاش است تا روابط بین مدیر و کارکنان بر اساس احترام متقابل، صداقت و تعامل مثبت بنا شود تا محیط کاری به فضایی معنوی و پرانرژی تبدیل گردد (مطهری، ۱۹۹۹). همچنین، در مدیریت اسلامی کارآیی و بهره‌وری نباید به بهای نادیده گرفتن اصول اخلاقی و دینی باشد. به عبارت دیگر، در حالی که اهداف اقتصادی و اجتماعی نیز اهمیت دارند، اصول اسلامی ایجاب می‌کنند که هیچ‌گاه اخلاق، حقوق بشر و رعایت عدالت فدای بهره‌وری نشود. در نظام مدیریتی اسلامی، بر اهمیت توسعه انسانی و آموزش و پرورش نیروهای متعهد و شایسته تأکید می‌شود تا افراد بتوانند در راستای اهداف اسلامی فعالیت کنند (شریعتی، ۲۰۰۱).

کارگزار اسلامی

کارگزار اسلامی به فردی اطلاق می‌شود که در نظام حکومتی اسلامی مسئولیت‌هایی را برعهده می‌گیرد و باید در انجام وظایف خود از اصول و آموزه‌های اسلامی پیروی کند. کارگزار اسلامی باید فردی باشد که دارای ویژگی‌های اخلاقی، علمی، مدیریتی و مردم‌مداری باشد تا بتواند در راستای تحقق اهداف دین و جامعه اسلامی عمل کند. این ویژگی‌ها شامل عدالت، صداقت، شایسته‌سالاری و پاسخ‌گویی به مردم هستند که در رفتار فردی و مسئولیتی کارگزار باید به‌طور کامل مشهود باشند. ویژگی‌های یک کارگزار اسلامی از منظر مقام معظم رهبری به این شرح است که او باید به‌دور از هرگونه فساد و رابطه‌محوری، در جهت خدمت‌رسانی به مردم گام بردارد. ایشان تأکید دارند که مردم‌داری و شفافیت در رفتار و عملکرد کارگزاران دولتی باید در اولویت قرار گیرد. از دیدگاه رهبری، کارگزاران باید در عمل نشان دهند که خدمت به مردم، اساس حکمرانی اسلامی است و باید از هرگونه رانت‌خواری و تبعیض دور باشند (امام خامنه‌ای، ۲۰۲۰). از آنجا که اسلام به «خدمتگزاری به مردم» اهمیت فراوان می‌دهد، کارگزار اسلامی در ابتدا باید تعهد و تخصص لازم را داشته باشد و سپس توانمندی‌های خود را در خدمت مردم قرار دهد. علاوه بر این، باید به‌طور مستمر در جهت تقویت ارزش‌های اسلامی و توسعه جامعه اسلامی حرکت کند و نه تنها در سطوح اجرایی، بلکه در سطوح نظارتی و تصمیم‌گیری نیز از اصول دینی پیروی نماید (نهج‌البلاغه، نامه ۵۳). بنابراین، کارگزار اسلامی نه تنها باید از نظر علمی و مدیریتی شایسته باشد، بلکه باید از نظر اخلاقی و دینی نیز معیارهای لازم را داشته باشد.

پیشینه پژوهش

پژوهش‌های مرتبط با کارگزاران اسلامی، مدیریت اسلامی و دولت اسلامی و تحقق آن در ایران، به‌ویژه در زمینه بیانات مقام معظم رهبری، در چند سال اخیر توجه زیادی به خود جلب کرده است. این تحقیقات در زمینه ویژگی‌ها، معیارها و اصول مورد نیاز برای تحقق دولت اسلامی و کارگزاران آن صورت گرفته‌اند.

این مطالعات به ارائه دیدگاه‌های مختلف در این زمینه‌ها کمک کرده و نقاط قوت و ضعف آن‌ها را در نظر می‌گیرند.

جعفری (۲۰۲۲) در پژوهش «ویژگی‌های کارگزار تراز دولت اسلامی» به بررسی ویژگی‌های ضروری برای کارگزاران در نظام اسلامی پرداخته است و نشان می‌دهد که صداقت، عدالت و پاسخگویی از مهم‌ترین شاخص‌ها برای کارگزاران دولت اسلامی هستند که می‌توانند در جهت تحقق اهداف اسلام و ایجاد حکمرانی مطلوب مؤثر واقع شوند.

فرهادی (۲۰۱۹) در تحقیق «دولت اسلامی و چالش‌های آن در جوامع معاصر» به بررسی مدل‌های مختلف دولت اسلامی در کشورهای مختلف پرداخته است و تأکید می‌کند که دولت اسلامی باید با در نظر گرفتن نیازهای روز جامعه و اصول دینی، بر اساس عدالت اجتماعی و شفافیت عمل کند تا بتواند به تحقق اهداف بلندمدت خود دست یابد.

موسوی (۲۰۱۸) در پژوهش «نقش اخلاق در مدیریت اسلامی» به اهمیت اخلاق اسلامی در عرصه مدیریت اشاره کرده است و بیان می‌کند که رعایت اصول اخلاقی در سیاست‌گذاری‌ها و اجرای تصمیمات مدیریتی، نه تنها در سطح فردی بلکه در سطح کلان مدیریتی نیز نقش تعیین‌کننده‌ای در رشد و پیشرفت دولت اسلامی ایفا می‌کند.

محمودی (۲۰۱۷) در پژوهش «الگوهای حکمرانی اسلامی و چالش‌های اجرایی آن» به تحلیل الگوهای حکمرانی اسلامی پرداخته است و نشان می‌دهد که در جوامع اسلامی، الگویی مبتنی بر عدالت اجتماعی و شایسته‌سالاری می‌تواند به حل چالش‌های اجرایی دولت اسلامی کمک کند و در جهت تحقق عدالت اجتماعی گام بردارد.

کاظمی (۲۰۱۶) در پژوهش «مردم‌مداری و شفافیت در انتخاب کارگزاران دولتی» به تحلیل اهمیت مردم‌مداری و شفافیت در انتخاب کارگزاران دولتی پرداخته و نتیجه می‌گیرد که تنها در صورت رعایت این اصول، می‌توان به کارگزاری شایسته و کارآمد در دولت اسلامی دست یافت.

نیکوکار و همکاران (۲۰۱۳) در پژوهش «مدیریت اسلامی و تأثیر آن بر بهره‌وری سازمان‌ها» به بررسی اصول مدیریت اسلامی پرداخته‌اند و نشان می‌دهند که با توجه به ویژگی‌های دینی، مانند عدالت و پاسخگویی، می‌توان به بهره‌وری و کارایی در سازمان‌های دولتی اسلامی دست یافت.

حسینی (۲۰۱۱) در تحقیق «ویژگی‌های کارگزاران اسلامی در نظام حکومتی» به تحلیل ویژگی‌های اخلاقی کارگزاران اسلامی پرداخته است و تأکید می‌کند که کارگزاران باید علاوه بر تخصص، از ویژگی‌هایی چون عدالت، صداقت و مردم‌مداری برخوردار باشند تا بتوانند در مسیر تحقق اهداف انقلاب اسلامی گام بردارند.

رضایی (۲۰۲۱) در پژوهش «الزامات تحقق دولت اسلامی» به بررسی عواملی پرداخته که تحقق دولت اسلامی را ممکن می‌سازد. او نشان می‌دهد که درک درست از ارکان دولت اسلامی و مبانی حقوقی و سیاسی آن می‌تواند چالش‌ها را کاهش و به دولت اسلامی تحقق بیشتری بخشد.

دهقان (۲۰۲۰) در تحقیق «نقش اخلاق در حکمرانی اسلامی» تأکید دارد که اخلاق در سیاست‌گذاری‌ها و تصمیم‌گیری‌های مدیریتی باید به‌طور جدی در نظام اسلامی پیاده‌سازی شود تا بتوان حکمرانی را در جهت تحقق اهداف اسلام پیش برد.

روش پژوهش

روش تحقیق حاضر از نوع کیفی است و با استفاده از تحلیل محتوا به تحلیل مفاهیم و اصول مطرح شده در بیانات مقام معظم رهبری در مورد مؤلفه‌ها و شاخص‌های کارگزاران تراز دولت اسلامی پرداخته شده است. تحلیل محتوا به محقق این امکان را می‌دهد که پیام‌ها و اصول موجود در بیانات رهبری را کدگذاری کرده و با توجه به مفاهیم کلیدی، مدل‌هایی برای کارگزار تراز دولت اسلامی استخراج نماید. هدف این پژوهش ارائه الگوی مشخصی برای کارگزار تراز دولت اسلامی است که در آن، ویژگی‌ها و مهارت‌های لازم برای کارگزاران، مطابق با اندیشه‌های مقام معظم رهبری، مورد توجه قرار گیرد.

جامعه آماری: جامعه آماری این پژوهش شامل مدیران دولتی و کارگزاران با تجربه در بخش‌های مختلف مدیریتی دولت است. این افراد باید حداقل ۱۵ سال تجربه در پست‌های مدیریتی داشته و با موضوعات مربوط به حکمرانی اسلامی و شاخص‌های کارگزار تراز دولت اسلامی آشنا باشند. برای انتخاب این افراد از روش نمونه‌گیری هدفمند استفاده شده تا از میان آنها افراد با بالاترین سطح تخصص در زمینه‌های حکمرانی و مدیریت اسلامی انتخاب شوند.

- معیارهای انتخاب جامعه آماری:
- سوابق علمی و اجرایی مرتبط با موضوع پژوهش
- حداقل ۱۵ سال سابقه مدیریتی در بخش‌های دولتی
- آشنایی و تجربه مرتبط با مفاهیم حکمرانی اسلامی و کارگزاران دولت اسلامی
- روش نمونه‌گیری: از نمونه‌گیری هدفمند برای انتخاب مدیران با تجربه استفاده شده است.
- حجم نمونه: حجم نمونه با توجه به جدول مورگان و نرخ پاسخ‌دهی ۲۲۰ نفر تعیین شد که در نهایت ۱۳۶ نفر از آنان به پرسشنامه پاسخ دادند و مورد بررسی قرار گرفتند.
- ویژگی‌های جمعیت‌شناختی نمونه:
- میانگین سنی: ۳۵ تا ۵۰ سال
- ترکیب جنسیتی: ۷۵٪ مرد و ۲۵٪ زن
- تحصیلات: ۸۰٪ دارای مدرک کارشناسی ارشد و بالاتر

ابزارهای جمع‌آوری داده‌ها: (بیان روایی و پایایی): در این تحقیق، ابزارهای جمع‌آوری داده‌ها شامل پرسشنامه‌ها و مصاحبه‌های دلفی است که برای شناسایی شاخص‌ها و معیارهای کارگزار تراز دولت اسلامی طراحی شده‌اند. برای اطمینان از روایی و پایایی این ابزارها، از اسناد معتبر مرتبط با سخنان و فرمایشات مقام معظم رهبری استفاده شده و نظر کارشناسان و صاحب‌نظران در این حوزه اخذ گردیده است. پس از

جمع‌آوری داده‌ها، با استفاده از نرم‌افزار مکس کیودا کدگذاری و تعداد ۳۲۰ کد شناسایی و استخراج شد. در ادامه کار با بررسی کدهای استخراج شده از نرم‌افزار، مؤلفه‌ها و شاخص‌های مرتبط با مفهوم اصلی پژوهش یعنی (کارگزار تراز دولت اسلامی) دسته‌بندی و ۵ مؤلفه و تعداد ۴۶ شاخص انتخاب شد.

روش تجزیه و تحلیل داده‌ها: تجزیه و تحلیل داده‌های این تحقیق در دو سطح توصیفی و تحلیلی انجام می‌شود. برای بررسی داده‌های حاصل از کدگذاری بیانات مقام معظم رهبری، از نرم‌افزار Maxqda2020 استفاده شده است. در بخش کمی، برای تحلیل داده‌ها از نرم‌افزارهای SPSS22 و SmartPLS با سطح اطمینان ۹۵ درصد استفاده شده است تا تحلیل‌های آماری مورد نظر با دقت و اطمینان بالایی انجام گیرد. تحلیل عاملی اکتشافی: این تحلیل برای شناسایی الگوها و روابط بین شاخص‌ها و مؤلفه‌ها به کار می‌رود و به محقق کمک می‌کند تا عوامل مهم را از میان داده‌ها استخراج کند.

تحلیل عاملی تأییدی: در این تحلیل، محققان مدلهایی می‌سازند که داده‌های تجربی را با استفاده از چند پارامتر توجیه می‌کنند. این تحلیل برای تأیید مدلهای پیشنهادی و اعتبارسنجی آنها استفاده می‌شود. در پایان این بخش لازم است بیان کنیم که این پژوهش با بهره‌گیری از روش‌های کیفی و کمی، شاخص‌ها و معیارهای کارگزار تراز دولت اسلامی را طبق اندیشه‌های مقام معظم رهبری استخراج کرده است. استفاده از تحلیل‌های آماری مانند تحلیل عاملی اکتشافی و تحلیل عاملی تأییدی به محقق این امکان را می‌دهد که روابط میان مؤلفه‌ها و شاخص‌ها را بررسی و ارزیابی کند. این فرآیند، علاوه بر تبیین علمی مدل‌های پیشنهادی، باعث افزایش دقت و اعتبار نتایج پژوهش می‌شود و مدل مفهومی کارگزاران تراز دولت اسلامی را به‌طور مؤثری تقویت می‌کند.

همچنین لازم است بیان شود که به‌منظور افزایش اعتبار و روایی تحقیق، از روش‌های زیر استفاده شد:

- مراجعه به منابع معتبر: کلیه داده‌ها از بیانیه‌ها، سخنرانی‌ها و مقالات منتشر شده از سوی مقام معظم رهبری و رسانه‌های رسمی استخراج شده‌اند. و اعتبار تحقیق را افزایش می‌دهند.
- استفاده از منابع تکمیلی: برای بررسی دقیق‌تر موضوع، از کتاب‌ها و مقالات علمی معتبر منتشر شده در مجلات علمی استفاده گردید.
- نظر متخصصان: جهت افزایش دقت تحلیل، داده‌های تحقیق با نظرات اساتید و پژوهشگران حوزه حکمرانی اسلامی و علوم سیاسی مورد تطبیق و بررسی قرار گرفتند.

یافته‌های پژوهش

بر اساس دیدگاه رهبر معظم انقلاب، تحقق دولت اسلامی به‌عنوان یکی از مراحل کلیدی در مسیر تمدن‌سازی اسلامی، مستلزم فرآیندی تدریجی، مستمر و مبتنی بر اصول و ارزش‌های اسلامی است. در این مسیر، نقش کارگزاران و حاکمان از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است، چرا که نحوه عملکرد و ویژگی‌های شخصیتی، مدیریتی و بینشی و علمی آن‌ها تأثیر مستقیمی بر ساختار، کارآمدی و مشروعیت دولت اسلامی

دارد. از این‌رو، بررسی ویژگی‌های کارگزاران تراز و ارائه الگویی مبتنی بر معیارهای اسلامی، می‌تواند به شکل‌گیری حکمرانی مطلوب کمک شایانی نماید. این پژوهش با هدف شناسایی مؤلفه‌های اساسی و شاخص‌های کلیدی کارگزاران دولت اسلامی، به تحلیل محتوای بیانات مقام معظم رهبری و مصاحبه‌های عمیق با خبرگان پرداخته است. داده‌های گردآوری شده به‌صورت نظام‌مند با استفاده از نرم‌افزار Maxqda کدگذاری و تحلیل شدند. در این فرآیند، ۳۳۰ کد اولیه استخراج گردید که پس از طی مراحل کدگذاری باز، محوری و انتخابی، در قالب موضوع اصلی پژوهش و ۵ مؤلفه کلیدی سازمان‌دهی شد.

موضوع اصلی این پژوهش، «کارگزاران تراز دولت اسلامی» است که ویژگی‌های بنیادین مدیران و مسئولان در دولت اسلامی را در بر می‌گیرد. این موضوع شامل پنج مؤلفه اصلی است:

۱- **مدیریتی:** «اجرای مدیریت جهادی با تأکید بر تعهد به آرمان‌های انقلاب و تخصص مرتبط با نیازهای کشور»

۲- **بینشی:** «حکمرانی مطلوب با تکیه بر بینش انقلابی و ایجاد یک سازوکار عملیاتی برای پیاده‌سازی شعارهای انقلاب در ابعاد مختلف»

۳- **اخلاقی:** «اقدام کارگزاران به‌کارگیری ارزش‌های اخلاقی در تمامی سطوح حکمرانی و تعامل با مردم و جامعه»

۴- **رفتاری:** «پایبندی و اجرای شاخصه‌های رفتاری اسلامی در تمامی ابعاد حکمرانی و فعالیت‌های مدیریتی به‌منظور تقویت جایگاه اخلاقی دولت اسلامی»

۵- **علمی:** «حمایت از علم‌گرایی و توسعه فعالیت‌های علمی و پژوهشی برای پیشرفت کشور و استفاده از دستاوردهای داخلی و تعاملات علمی بین‌المللی»

نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که تحقق دولت اسلامی بدون تربیت و انتخاب کارگزارانی که دارای این ویژگی‌ها باشند، امکان‌پذیر نخواهد بود. همچنین، این یافته‌ها بر ارتباط متقابل و تأثیرگذار میان این مؤلفه‌ها تأکید دارند؛ به‌طوری‌که ضعف در هر یک از این ابعاد می‌تواند عملکرد دولت اسلامی را تحت تأثیر قرار دهد. این پژوهش علاوه بر ارائه چارچوبی مفهومی و اجرایی برای تربیت و ارزیابی کارگزاران تراز دولت اسلامی، می‌تواند مبنایی برای سیاست‌گذاری‌های کلان مدیریتی، اصلاح نظام انتخاب و انتصاب مدیران، و طراحی الگوهای آموزشی و تربیتی در نهادهای حاکمیتی باشد.

جدول ۱: مؤلفه‌ها و شاخص‌های کارگزاران تراز دولت اسلامی

موضوع	مؤلفه‌های مربوط به الگو	شاخص‌ها
کارگزاران تراز دولت اسلامی	اجرای مدیریت جهادی با تأکید بر تعهد به آرمان‌های انقلاب و تخصص مرتبط با نیازهای کشور (مدیریتی)	۱- مدیریت جهادی، انقلابی و میدانی ۲- شناخت گذشته و درس گرفتن از تجربه‌ها ۳- تجربه و تخصص ۴- اعتقاد به اصل ما می‌توانیم ۵- نیروی انسانی مستعد و کارآمد ۶- امید و نگاه خوش‌بینانه به آینده ۷- جوان‌گرایی، اعتماد و اعتقاد به جوان‌ها ۸- جوان‌گرایی در مجموعه اجرایی ۹- نظارت و کنترل میدانی ۱۰- نگاه راهبردی و برنامه‌ریزی بلندمدت ۱۱- سرعت در تصمیم‌گیری و عمل در قبال حوادث ۱۲- پیگیری مستمر و مایوس نشدن از مشکلات ۱۳- خستگی‌ناپذیری در کار ۱۴- کارایی و اثربخشی
	حکمرانی مطلوب با تکیه بر بینش انقلابی و ایجاد یک سازوکار عملیاتی برای پیاده‌سازی شعارهای انقلاب در ابعاد مختلف (بینشی)	۱۵- اعتماد به وعده‌های الهی ۱۶- اعتقاد قلبی به مبانی انقلاب و پایبندی به ارزش‌های آن ۱۷- اعتقاد به ولایت‌فقیه و رهبری ۱۸- التزام عملی به شعارهای انقلاب ۱۹- پاسدار آزادی و استقلال ملی ۲۰- عمل به نظریه نظام انقلابی
	اقدام کارگزاران بکارگیری ارزش‌های اخلاقی در تمامی سطوح حکمرانی و تعامل با مردم و جامعه (اخلاقی)	۲۱- توکل به خدا ۲۲- اخلاص در عمل ۲۳- خودسازی ۲۴- خدمت به خلق ۲۵- رفتار کریمانه ۲۶- پرهیز از تکبر ۲۷- معنویت و اخلاق ۲۸- صداقت و شفافیت
	حمایت از علم‌گرایی و توسعه فعالیت‌های علمی و پژوهشی برای پیشرفت کشور و استفاده از	۲۹- حکمت، خردگرایی و علم‌گرایی ۳۰- جهاد علمی و حمایت از فعالیت‌های علمی و پژوهشی

۳۱- آموزش و پرورش و تربیت بدنی رایگان	دستاوردهای داخلی و تعاملات	
۳۲- توجه ویژه به نخبگان	علمی بین‌المللی (علمی)	
۳۳- حمایت از شرکت‌های دانش بنیان و فن آور		
۳۴- انتقادپذیر		
۳۵- اجتناب از اسراف، تجمل‌گرایی و اشرافی‌گری	پایبندی و اجرای شاخصه‌های	
۳۶- برقراری ارتباط مستقیم با مردم (مردمی‌بودن)	رفتاری اسلامی در تمامی ابعاد	کارگزاران تراز
۳۷- تلاش بی‌وقفه در خدمت‌رسانی به مردم	حکمرانی و فعالیت‌های مدیریتی	دولت اسلامی
۳۸- مسئولیت‌پذیری و دوری از بهانه‌تراشی	به‌منظور تقویت جایگاه اخلاقی	
۳۹- اهل برنامه‌ریزی و آینده‌نگری	دولت اسلامی (رفتاری)	
۴۰- امر به معروف و نهی از منکر		
۴۱- امانتداری		
۴۲- شایسته‌سالاری		
۴۳- نوآوری در کارها		
۴۴- ساده‌زیستی و اجتناب از خود شیفتگی		
۴۵- خودباوری و اعتماد به نفس		
۴۶- دشمن شناسی		

شاخص‌های توصیفی

جدول (۲) شاخص‌های توصیفی متغیرهای پژوهش، شامل میانگین و انحراف معیار را گزارش می‌کند. برای بررسی آماره‌های توصیفی، ابتدا به تحلیل پرسش‌های اختصاصی پرسشنامه پرداخته شده است که بر اساس نمره‌گذاری طیف لیکرت استخراج شده‌اند. در نهایت، میانگین و انحراف معیار مربوط به هر یک از پنج مؤلفه اصلی کارگزاران تراز دولت اسلامی ارائه شده است. این تحلیل‌ها تصویری دقیق از وضعیت موجود در ارزیابی شاخص‌های مرتبط با ویژگی‌های مدیریتی، بینشی، اخلاقی، رفتاری و علمی کارگزاران ارائه می‌دهد و امکان مقایسه و بررسی میزان تحقق آن‌ها را فراهم می‌کند.

جدول ۲: شاخص‌های توصیفی متغیرهای پژوهش

بعد	مؤلفه‌های مربوط به الگو	میانگین	انحراف معیار
کارگزاران تراز دولت اسلامی	اجرای مدیریت جهادی با تأکید بر تعهد به آرمان‌های انقلاب و تخصص مرتبط با نیازهای کشور (مدیریتی)	۴/۵۷	۰/۳۳۶
	حکمرانی مطلوب با تکیه بر بینش انقلابی و ایجاد یک سازوکار عملیاتی برای پیاده‌سازی شعارهای انقلاب در ابعاد مختلف (بینشی)	۴/۷۴	۰/۳۳۶
	اقدام کارگزاران و بکارگیری ارزش‌های اخلاقی در تمامی سطوح حکمرانی و تعامل با مردم و جامعه (اخلاقی)	۴/۶۸	۰/۳۶۷
	پایبندی و اجرای شاخصه‌های رفتاری اسلامی در تمامی ابعاد حکمرانی و فعالیت‌های مدیریتی به منظور تقویت جایگاه اخلاقی دولت اسلامی (رفتاری)	۴/۵۹	۰/۳۸۹
	حمایت از علم‌گرایی و توسعه فعالیت‌های علمی و پژوهشی برای پیشرفت کشور و استفاده از دستاوردهای داخلی و تعاملات علمی بین‌المللی (علمی)	۴/۵۹	۰/۳۶۳

آزمون کفایت نمونه‌گیری و بارتلت

پیش از انجام تحلیل عاملی، ضروری است اطمینان حاصل شود که حجم داده‌های موجود برای این تحلیل مناسب است. برای این منظور، از شاخص کفایت نمونه‌گیری (KMO) و آزمون بارتلت استفاده می‌شود. مقدار شاخص KMO در بازه‌ای بین صفر تا یک قرار دارد و هر چه مقدار آن به عدد یک نزدیک‌تر باشد، داده‌ها برای تحلیل عاملی مناسب‌تر خواهند بود. به‌طور کلی، مقدار بالاتر از ۰٫۷ نشان‌دهنده کفایت نمونه‌گیری مناسب است، در حالی که مقادیر کمتر از این مقدار می‌توانند اعتبار تحلیل عاملی را کاهش دهند. آزمون بارتلت نیز به بررسی این فرضیه می‌پردازد که ماتریس همبستگی میان متغیرهای مشاهده شده، یک ماتریس واحد است. در صورتی که مقدار معناداری این آزمون کمتر از ۰٫۰۵ (معمولاً ۰٫۰۰۰) باشد، فرضیه صفر رد شده و همبستگی میان متغیرها تأیید می‌شود، که شرط لازم برای ادامه تحلیل عاملی اکتشافی است.

جدول ۳: نتایج آزمون KMO و بارتلت

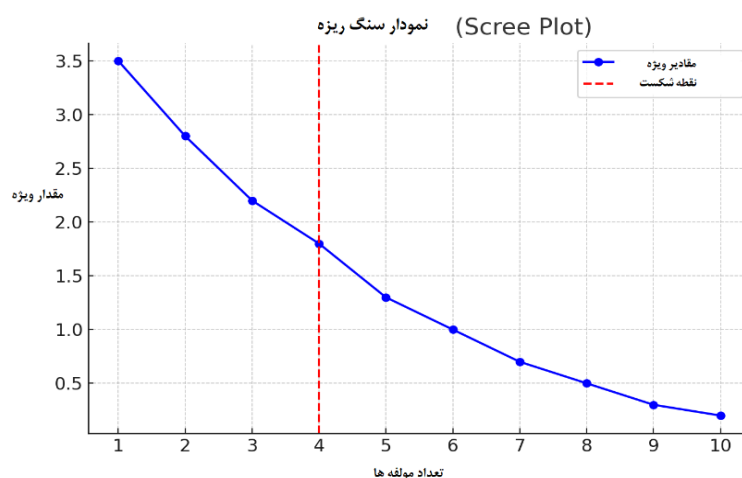
آزمون کفایت نمونه‌گیری	۰/۸۰۷
آزمون بارتلت	۲۸۸/۱۲۰
سطح معنی‌داری sig	۰/۰۰۰

نتایج جدول ۳ نشان می‌دهد که شاخص کفایت نمونه‌گیری (KMO) برابر با ۰/۸۰۷ است، که مقدار ۰/۷۰ یا بالاتر به عنوان حد مطلوب در نظر گرفته می‌شود. این مقدار نشان‌دهنده کفایت داده‌ها و نمونه برای

انجام تحلیل عاملی اکتشافی است. همچنین، آزمون بارتلت مقدار $288/120$ را نشان داده و سطح معنی‌داری آن برابر $0,000$ است، که تأییدکننده همبستگی مناسب بین متغیرها از نظر آماری می‌باشد. با توجه به این نتایج، پیش‌نیازهای لازم برای اجرای تحلیل عاملی اکتشافی فراهم بوده و انجام این تحلیل بر روی ماتریس همبستگی داده‌ها مناسب ارزیابی می‌شود.

نمودار سنگ‌ریزه - اسکری

نمودار سنگ‌ریزه (Scree Plot) ابزاری گرافیکی برای تعیین تعداد مناسب عوامل یا مؤلفه‌های استخراج شده در تحلیل عاملی است. در این نمودار، مقادیر ویژه (Eigenvalues) بر روی محور عمودی و تعداد مؤلفه‌ها بر روی محور افقی نمایش داده می‌شود. نقطه‌ای که در آن شیب نمودار به‌طور ناگهانی کاهش می‌یابد و روند نزولی آن به یک مسیر تقریباً هموار تبدیل می‌شود، نقطه شکست (Elbow Point) نامیده می‌شود. این نقطه نشان‌دهنده تعداد مناسب مؤلفه‌ها یا عوامل قابل حفظ در تحلیل عاملی است. این نمودار به پژوهشگران کمک می‌کند تا تصمیم بگیرند که چه تعداد مؤلفه را در مدل نهایی بگنجانند. نام (نمودار اسکری) برگرفته از سنگ‌ریزه‌هایی است که در دامنه کوه‌های آتشفشانی یا صخره‌ها پراکنده شده‌اند و روند نزولی مشابهی را در مقدار ویژه مؤلفه‌ها نمایش می‌دهند. در این پژوهش، نقطه تغییر جهت در مؤلفه X مشاهده شده است که مرز بین مؤلفه‌های با ارزش ویژه بالا و پایین را نشان می‌دهد.

نمودار ۱: سنگ‌ریزه مؤلفه‌های کارگزاران تراز دولتی اسلامی

این نمودار مقادیر ویژه مؤلفه‌های استخراج شده را نمایش می‌دهد. نقطه شکست در حدود مؤلفه چهارم قرار دارد که نشان می‌دهد تعداد عوامل مناسب برای تحلیل تقریباً ۴ عامل است.

آزمون مدل مفهومی پژوهش

در پژوهش‌هایی که هدف، بررسی روابط خاصی میان متغیرها و آزمون مدل مفهومی است، از تحلیل مدل معادلات ساختاری استفاده می‌شود. به همین دلیل، در این مطالعه برای برآزش مدل مفهومی پژوهش و آزمون فرضیه‌ها از روش حداقل مربعات جزئی و نرم‌افزار Smart PLS بهره گرفته شده است. این فرایند در سه مرحله انجام می‌شود:

۱- ارزیابی مدل بیرونی (اندازه‌گیری)

۲- ارزیابی مدل درونی (ساختاری)

۳- ارزیابی کلی مدل پژوهش

تحلیل عاملی تأییدی: یکی از روش‌های ارزیابی مدل اندازه‌گیری است که نشان می‌دهد تا چه اندازه گویه‌های سنجش هر سازه به درستی انتخاب شده‌اند. در واقع، این روش بررسی می‌کند که آیا سوالات طراحی شده در پرسش‌نامه، سازه مورد نظر را به‌طور مناسب اندازه‌گیری می‌کنند یا خیر. تحلیل عاملی تأییدی یک ابزار سنجش روایی پرسش‌نامه محسوب شده و به روایی سازه یا مدل اندازه‌گیری نیز معروف است. در این پژوهش، تحلیل عاملی تأییدی به روش حداقل مربعات جزئی و با استفاده از نرم‌افزار Smart PLS اجرا شده است. این روش برای کشف روابط موجود در داده‌ها و بررسی روایی مدل مفهومی بسیار مناسب است (چین، مارکولین و نیوستد، ۱۹۹۶). به‌طور کلی، رویکرد مبتنی بر کوواریانس بیشتر برای آزمون نظریه‌های موجود، و رویکرد حداقل مربعات جزئی برای کشف روابط جدید و توسعه نظریه‌ها مناسب است (کریسمس، ۲۰۰۵).

تحلیل عاملی تأییدی مرتبه اول:

در این پژوهش، ابتدا روایی سازه مورد بررسی قرار گرفت تا مشخص شود نشانگرهای انتخاب شده برای سنجش متغیرهای پنهان از دقت کافی برخوردار هستند. شرط پذیرش یک گویه در مدل این است که بار عاملی آن بالاتر از $0/4$ باشد و مقدار آماره t آن نیز بالاتر از $1/96$ باشد (نانالی و برنستین، ۱۹۹۴). در این تحلیل رابطه عامل یا عامل‌ها (متغیرهای پنهان) با گویه‌ها (متغیرهای مشاهده‌پذیر) مورد سنجش قرار می‌گیرد. در این روش هیچ‌گونه رابطه‌ای بین متغیرهای پنهان مورد بررسی قرار نمی‌گیرد. این نوع مدل اندازه‌گیری صرفاً برای اطمینان از آن است که متغیرهای پنهان درست اندازه‌گیری شده‌اند. در فاکتور آنالیز تأییدی مرتبه اول می‌توان رابطه یک عامل با چند گویه یا چند عامل با چند گویه را مورد بررسی قرار داد. بارهای عاملی و آماره t : هر یک از اعدادی که بر فلش‌های رسم شده از متغیرهای پنهان (متغیرهای آبی‌رنگ) به متغیرهای آشکار (متغیرهای زرد رنگ) به‌دست آمده، نشانگر بارهای عاملی است. بارهای عاملی از طریق محاسبه مقدار همبستگی شاخص‌های یک سازه با آن سازه محاسبه می‌شوند. اگر این مقدار برابر یا بیشتر از $0/4$ باشد، مؤید این است که واریانس بین سازه و شاخص‌های آن، از واریانس خطای اندازه‌گیری آن سازه بیشتر بوده و بنابراین پایایی مدل اندازه‌گیری قابل قبول است (هولاند، ۱۹۹۹). نکته مهم این است که اگر پس از محاسبه بارهای عاملی، محقق با مقادیر کمتر از $0/4$ مواجه شود، باید آن شاخص‌ها (سوالات

پرسش‌نامه) را اصلاح کرده یا از مدل تحقیق حذف نماید. در این پژوهش، طبق همین روش، مقادیر بارعاملی و آماره t برای شاخص‌های تحقیق مشخص گردید. نتایج نشان می‌دهند که تمامی نشانگرهای سازه‌های مورد مطالعه در بحث آماره t ، به دلیل داشتن مقدار بالاتر از $1/96$ ، از اهمیت لازم برای اندازه‌گیری برخوردار بوده و وارد فرایند تحلیل شدند. اما در بررسی معیار بارعاملی، مشخص شد که شاخص شماره ۱ از مؤلفه «حکمرانی مطلوب با تکیه بر بینش انقلابی و ایجاد یک سازوکار عملیاتی برای پیاده‌سازی شعارهای انقلاب در ابعاد مختلف» به دلیل داشتن بار عاملی کمتر از $0/4$ (عدد $0/382$)، تأیید نشد و از مدل تحقیق حذف گردید.

بنابراین، بررسی روایی سازه نشان می‌دهد که نشانگرهای موجود، ساختارهای عاملی مناسبی برای اندازه‌گیری ابعاد مورد مطالعه در مدل تحقیق فراهم آورده‌اند.

روایی همگرا: سنجه رایج برای ارزیابی روایی همگرا در سطح سازه، میانگین واریانس استخراج شده است. این معیار به عنوان مقدار میانگین کل توان دوم بارهای معرف متناظر با هر سازه تعریف می‌شود. مقدار میانگین واریانس استخراج شده برابر یا بالاتر از $0/4$ نشان می‌دهد که به طور متوسط، سازه بیش از نیمی از واریانس معرف‌های متناظر خود را تشریح می‌کند. به عبارت دیگر، زمانی که میانگین واریانس استخراج شده کمتر از $0/4$ باشد، این نشان‌دهنده آن است که به طور میانگین، خطای بیشتری در آیت‌ها باقی می‌ماند نسبت به واریانس تشریح شده توسط سازه‌ها.

ضریب پایایی همگون: میزان پایایی با استفاده از فرمولی که توسط یورسکاگ ارائه شده، قابل محاسبه است. این ضریب برای سنجش پایایی درونی سازه‌ها به کار می‌رود. طبق نظر چین (۱۹۹۸)، ضریب Rho نسبت به آلفای کرونباخ از اطمینان بیشتری برخوردار است. مقدار این ضریب باید بیش از $0/7$ باشد.

روش دوم برای بررسی روایی تشخیصی استفاده از ریشه دوم میانگین واریانس استخراج شد برای این منظور باید ریشه دوم میانگین واریانس استخراج شده از سایر همبستگی‌های عامل‌های دیگر با این سازه بیشتر باشد (نویث وهانکوک، ۲۰۰۱). نتایج بررسی روایی تشخیص نشان می‌دهد که نشانگرهای انتخابی جهت اندازه‌گیری سازه‌های موجود از روایی تشخیصی لازم برخوردار هستند؛ زیرا بر اساس جدول فوق مشخص می‌شود که اولاً تمام سازه‌های دارای مقدار واریانس استخراج شده بالاتر از $0/4$ است.

جدول ۴: بررسی مقادیر AVE و Rho

موضوع	مؤلفه‌های مربوط به موضوع	AVE	Rho
کارگزاران تراز دولت اسلامی	اجرای مدیریت جهادی با تأکید بر تعهد به آرمان‌های انقلاب و تخصص مرتبط با نیازهای کشور (مدیریتی)	$0/546$	$0/858$
	حکمرانی مطلوب با تکیه بر بینش انقلابی و ایجاد یک سازوکار عملیاتی	$0/597$	$0/825$
	برای پیاده‌سازی شعارهای انقلاب در ابعاد مختلف (بینشی) اقدام کارگزاران، بکارگیری ارزش‌های اخلاقی در تمامی سطوح حکمرانی	$0/510$	$0/876$

۰/۹۰۲	۰/۵۵۳	و تعامل با مردم و جامعه (اخلاقی)
۰/۷۵۴	۰/۵۱۵	پایبندی و اجرای شاخصه‌های رفتاری اسلامی در تمامی ابعاد حکمرانی و فعالیت‌های مدیریتی به‌منظور تقویت جایگاه اخلاقی دولت اسلامی (رفتاری)
		حمایت از علم‌گرایی و توسعه فعالیت‌های علمی و پژوهشی برای پیشرفت کشور و استفاده از دستاوردهای داخلی و تعاملات علمی بین‌المللی (علمی)

تحلیل عاملی تأییدی مرتبه دوم

یکی از قابلیت‌های نرم‌افزار اسمارت پی‌ال‌اس، تحلیل مدل‌هایی است که دارای عامل‌های مرتبه دوم هستند. مدل عاملی مرتبه دوم به‌عنوان نوعی از مدل‌های عاملی تعریف می‌شود که در آن عامل‌های مکنون، که با استفاده از متغیرهای مشاهده شده اندازه‌گیری می‌شوند، خود تحت تأثیر یک متغیر زیربنایی تر و به‌عبارت دیگر، متغیر مکنون در یک سطح بالاتر قرار دارند (سیدعباس‌زاده، ۲۰۱۲). در تحقیق حاضر، هر کدام از مؤلفه‌های مشخص شده دارای شاخص‌هایی هستند که می‌توانند به‌عنوان نشانگر این سازه‌ها عمل کنند، لذا تحلیل عاملی مرتبه دوم در راستای آزمون مدل اندازه‌گیری و نیز روایی شاخصه‌ای مربوطه بررسی شده است. در جدول ۵ مقادیر بار عاملی و آماره t مؤلفه‌ها آورده شده است.

تحلیل عاملی تأییدی مرتبه سوم

یکی دیگر از قابلیت‌های نرم‌افزار اسمارت پی‌ال‌اس، تحلیل مدل‌هایی است که دارای عامل‌های مرتبه سوم هستند. مدل عاملی مرتبه سوم به‌عنوان نوعی از مدل‌های عاملی تعریف می‌شود که در آن عامل‌های مکنون، که با استفاده از مؤلفه‌هایی اندازه‌گیری می‌شوند، خود تحت تأثیر یک متغیر زیربنایی تر و به‌عبارت دیگر، متغیر مکنون در یک سطح بالاتر قرار دارند (سیدعباس‌زاده، ۲۰۱۲). در تحقیق حاضر، موضوع (کارگزاران تراز دولت اسلامی) به‌عنوان نشانگر عمل کرده و بر این اساس، تحلیل عاملی مرتبه سوم انجام شده است.

آزمون الگوی نظری پژوهش و فرضیه‌های پژوهش

در روش پی‌ال‌اس از طریق بررسی ضرایب مسیر (بارهای عاملی) و مقادیر واریانس تبیین شده امکان‌پذیر است همچنین از روش بوت استراب با ۲۰۰۰ زیر نمونه برای محاسبه مقادیر آماره t جهت تعیین معنی‌داری بارهای عاملی استفاده شد. بارهای عاملی برای تعیین سهم هر یک از متغیرهای پیش‌بین در تبیین واریانس متغیر ملاک مورد استفاده قرار می‌گیرند و این مقادیر نشانگر واریانس تبیین شده متغیر ملاک توسط متغیرهای پیش‌بین است. در مورد واریانس تبیین شده نیز ارزش‌های (۰/۶۷ و ۰/۳۳ و ۰/۱۹) در مدل پی‌ال‌اس به ترتیب قابل توجه، متوسط و ضعیف هستند (سیدعباس‌زاده، ۲۰۱۲). با توجه به این

معیارها، نتایج نشان می‌دهد که میزان واریانس تبیین شده مقدار (۰/۸۹۷) بوده و در سطح قابل توجه می‌باشد.

جدول ۵: نتایج تحلیل عاملی تأییدی مرتبه سوم کارگزار تراز دولت اسلامی

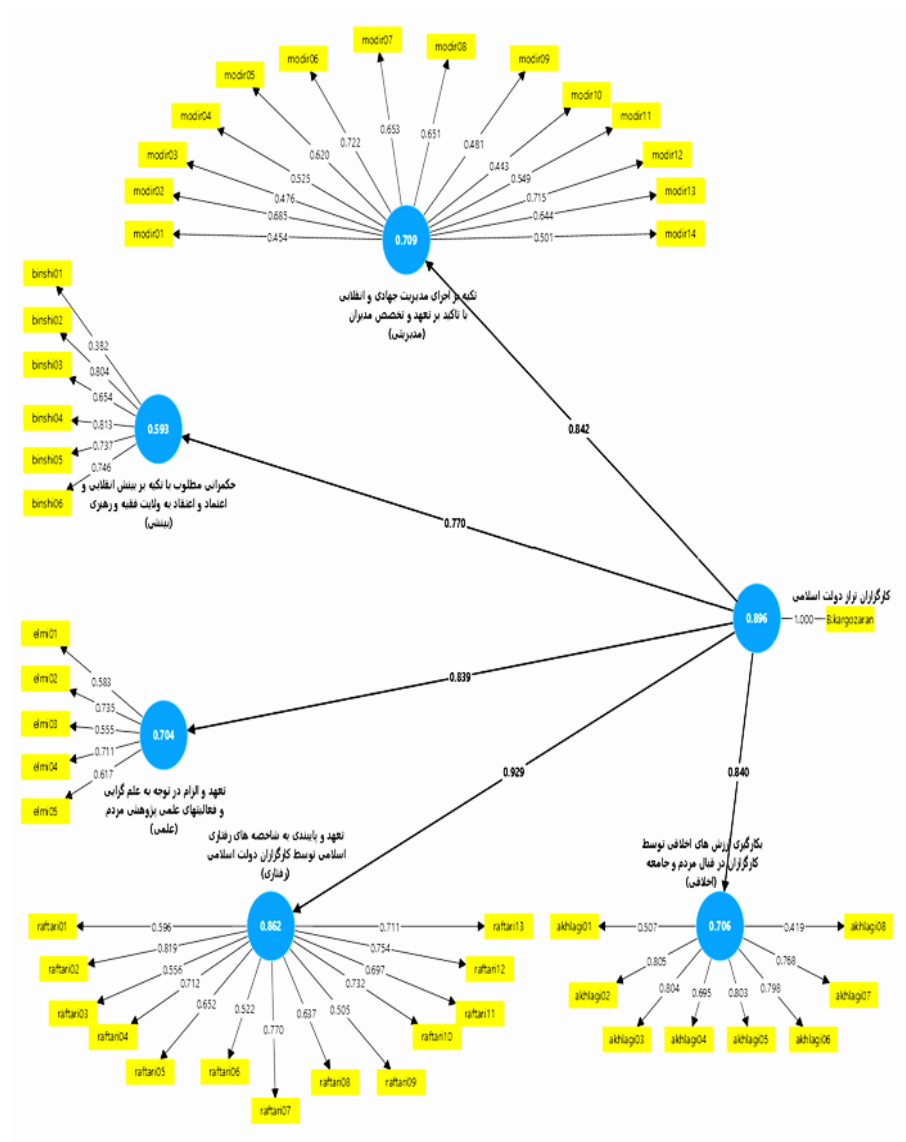
موضوع	بارعاملی	مقدار t	P	R2
کارگزاران تراز دولت اسلامی	۰/۹۴۷	۷۹/۱۴۳	۰/۰۰۰	۰/۸۹۷

در جدول ۶ به ترتیب رتبه‌بندی مؤلفه‌ها بر اساس بارهای عاملی گزارش شده است که برابر این گزارش مؤلفه (پایبندی و اجرای شاخصه‌های رفتاری اسلامی در تمامی ابعاد حکمرانی و فعالیت‌های مدیریتی به‌منظور تقویت جایگاه اخلاقی دولت اسلامی) دارای بیشترین تأثیر و مؤلفه (حکمرانی مطلوب با تکیه بر بینش انقلابی و ایجاد یک سازوکار عملیاتی برای پیاده‌سازی شعارهای انقلاب در ابعاد مختلف) دارای تأثیر کمتری نسبت به بقیه مؤلفه‌های داشته است.

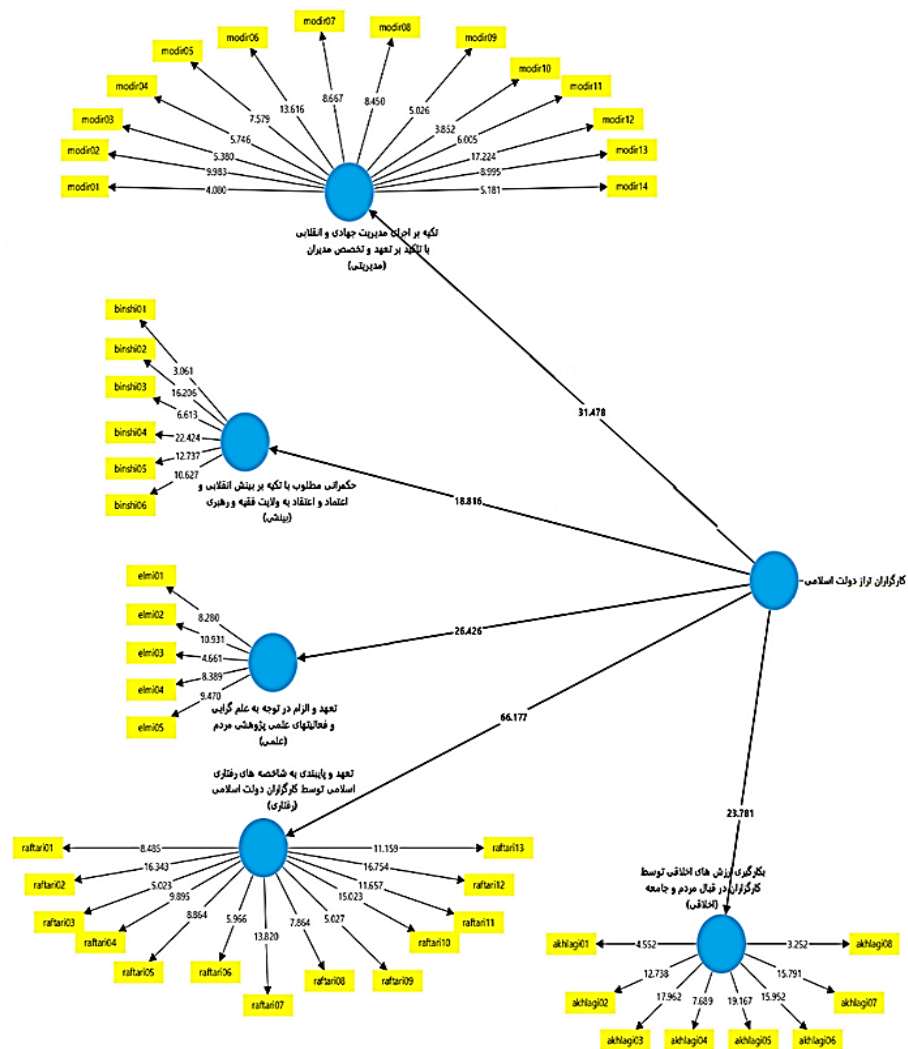
جدول ۶: رتبه‌بندی مؤلفه‌ها بر اساس بارهای عاملی

موضوع	مؤلفه‌های مربوط به الگو	بارعاملی
کارگزاران تراز دولت اسلامی	پایبندی و اجرای شاخصه‌های رفتاری اسلامی در تمامی ابعاد حکمرانی و فعالیت‌های مدیریتی به‌منظور تقویت جایگاه اخلاقی دولت اسلامی (رفتاری)	۰/۹۳۹
	اجرای مدیریت جهادی با تأکید بر تعهد به آرمان‌های انقلاب و تخصص مرتبط با نیازهای کشور (مدیریتی)	۰/۸۴۲
	اقدام کارگزاران بکارگیری ارزش‌های اخلاقی در تمامی سطوح حکمرانی و تعامل با مردم و جامعه (اخلاقی)	۰/۸۴۰
	حمایت از علم‌گرایی و توسعه فعالیت‌های علمی و پژوهشی برای پیشرفت کشور و استفاده از دستاوردهای داخلی و تعاملات علمی بین‌المللی (علمی)	۰/۸۳۹
	حکمرانی مطلوب با تکیه بر بینش انقلابی و ایجاد یک سازوکار عملیاتی برای پیاده‌سازی شعارهای انقلاب در ابعاد مختلف (بینشی)	۰/۷۷۰

در شکل‌های ۱ و ۲ خروجی نرم‌افزار پی ال اس برای مدل آزمون شده پژوهش نشان داده شده است. در شکل ۱ بارهای عاملی و در شکل ۲ ضرایب تی نشان داده شده است.

شکل ۱: مدل آزمون شده مرتبه سوم تحقیق

شکل ۲: ضرایب تی مدل آزمون شده تحقیق

ضرایب t بالای $۱/۹۶$ تا $۲/۵۸$ در سطح $۰/۰۵$ معنی‌دار می‌باشند و ضرایب تی بالاتر از $۲/۵۸$ در سطح $۰/۰۱$ معنی‌دار هستند؛ همان‌طور که در شکل (۱ و ۲) مشاهده می‌شود ضرایب t تمام مسیرها بالاتر از $۲/۵۸$ است که بیانگر این است تمام مسیرها در سطح $۰/۰۱$ معنادار هستند. لازم به ذکر است در پژوهش حاضر برای الگوی آزمون شده شاخص برازش نیکویی برابر با $۰/۶۱۵$ می‌باشد که مقدار به دست آمده برای این شاخص نشان‌دهنده برازش مناسب الگوی آزمون شده است.

مدل مفهومی

مدل مفهومی این پژوهش از تحلیل محتوای بیانات مقام معظم رهبری در موضوع پژوهش استخراج شده است. مدل طراحی شده مورد آزمون قرار گرفته و نتایج نشان‌دهنده‌ی روایی و پایایی مدل در شناسایی مؤلفه‌ها و شاخص‌های کارگزاران تراز دولت اسلامی است.

شکل ۳: مدل مفهومی پژوهش

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

دولت اسلامی ایرانی، به‌عنوان سومین مرحله از فرآیند تحقق تمدن اسلامی، مسئولیت سنگینی در راستای ایجاد جامعه‌ای بر پایه ارزش‌های اسلامی بر عهده دارد. مقام معظم رهبری در بیانیه گام دوم انقلاب، با تأکید بر لزوم تشکیل دولت اسلامی در چله دوم انقلاب، این مرحله را به‌عنوان یک هدف میانی در مسیر تحقق تمدن نوین اسلامی معرفی کرده‌اند. این دولت نه تنها محدود به قوه مجریه، بلکه دربرگیرنده تمامی

نهاده‌ها، کارگزاران و ارگان‌های حاکمیتی است که باید در راستای اجرای اصول و اهداف بیانیه گام دوم انقلاب، تحولی اساسی را تجربه کنند.

یکی از ارکان کلیدی در مسیر تحقق دولت اسلامی، تربیت و گزینش کارگزارانی در تراز انقلاب اسلامی است. در اندیشه مقام معظم رهبری، کارگزاران تراز دولت اسلامی باید از ویژگی‌هایی همچون تعهد به ارزش‌های اسلامی، بصیرت انقلابی، عدالت‌خواهی، تخصص، صداقت، امانت‌داری و توانایی در مدیریت و رهبری برخوردار باشند. این مؤلفه‌ها که از سیره نظری و عملی معظم‌له استنباط می‌شود، معیاری برای ارزیابی و انتخاب مسئولان و مدیران در نظام اسلامی به‌شمار می‌آیند. بنابراین، تحقق دولت اسلامی مستلزم تربیت و پرورش نسل جدیدی از مدیران و مسئولان با شاخص‌های مذکور است که این امر می‌تواند از طریق تدوین معیارهای دقیق، برگزاری دوره‌های آموزشی و تربیتی و طراحی فرآیندهای انتخابی شفاف و عادلانه محقق شود.

در نهایت، بر اساس بیانات مقام معظم رهبری، ایران اسلامی که زمینه‌ساز ظهور منجی عالم بشریت خواهد بود، برای رسیدن به این هدف عالی و آمادگی جهت تشکیل دولت کریمه و مهدوی، باید خود را به عالی‌ترین درجات در عرصه حاکمیت و مردم‌داری برساند. این مهم تنها از طریق عبور از مرحله سوم، یعنی تشکیل دولت اسلامی و با تربیت کارگزاران تراز انقلاب اسلامی ممکن خواهد شد که مقام معظم رهبری آن را در چله دوم انقلاب و با تکیه بر نسل جوان انقلابی امکان‌پذیر دانسته‌اند.

لذا در این راستا پیشنهاد می‌گردد مدیران، مسئولین و کارگزاران ایران اسلامی برای گام‌نهادن در این مسیر مهم از انقلاب خود را به شاخصه‌های دولت اسلامی تجهیز نمایند که این شاخصه‌ها در کلام امام خامنه‌ای به‌خوبی بیان و مشخص شده است که در این مقاله سعی گردید شاخص‌های کلیدی، اصلی و در واقع الگوی کارگزاران تراز دولت اسلامی برای کارآمدی نظام اسلامی ارائه گردد و نهایتاً برای رسیدن به آن هدف عالی تا ظهور امام‌زمان (عج) برابر پیشنهادات زیر در اختیار مدیران و مسئولین انقلابی و جوان ایران اسلامی قرار گیرد.

۱- ایجاد برنامه‌های آموزشی برای کارگزاران: پیشنهاد می‌شود که برای کارگزاران و مدیران ایران اسلامی، دوره‌های آموزشی ویژه‌ای در زمینه شناخت مؤلفه‌های دولت اسلامی و شیوه‌های پیاده‌سازی آن‌ها طراحی شود. این دوره‌ها باید شامل تدابیر خاص مدیریتی، اخلاقی و علمی بر اساس مفاهیم بیانیه گام دوم انقلاب باشد و در راستای آماده‌سازی مسئولین برای ارائه خدمات مبتنی بر اصول اسلامی تدوین گردد.

۲- حاکمیت سیستم ارزشی و اخلاقی: در پیوند با الگوی دولت اسلامی، پیشنهاد می‌شود که سیستمی مبتنی بر «ارزش‌های اخلاقی اسلامی» در فرآیندهای حکمرانی به‌ویژه در فعالیت‌های مدیریتی ایجاد و نهادینه شود. این سیستم باید به‌گونه‌ای باشد که همه سطوح حکمرانی و حتی تصمیم‌گیری‌های کلان در ساختار دولتی تحت تأثیر معیارهای اخلاقی و ارزشی قرار گیرد.

۳- نهادسازی‌های اجرایی: با توجه به مؤلفه‌ها و شاخص‌های شناسایی شده در این پژوهش، پیشنهاد می‌شود که نهادهایی برای پیاده‌سازی مؤلفه‌های دولت اسلامی و نظارت بر اجرای آن‌ها ایجاد شود. این

نهادهای می‌توانند شامل کمیته‌ها و مراکز تحقیقاتی برای پایش و ارزیابی برنامه‌های اجرایی در راستای تحقق دولت اسلامی باشند.

۴- پیوست اجتماعی و فرهنگی: باید به شکل جدی پیوست‌های اجتماعی و فرهنگی را مورد توجه قرار داد. تأسیس و تقویت سازمان‌های اجتماعی و نهادهایی که قادر باشند مؤلفه‌ها و شاخص‌های دولت اسلامی را در سطح جامعه ترویج و اجرایی کنند، ضروری است. این نهادها باید به‌عنوان رابطی میان مسئولین و مردم عمل کنند و از طریق فرهنگ‌سازی‌های فعال، اهداف بزرگ‌تر دولت اسلامی را تحقق بخشند.

۵- همکاری علمی- بین‌المللی: یکی از مسیرهای ضروری برای رشد و پیشرفت دولت اسلامی، توجه به تعاملات علمی بین‌المللی است. این همکاری‌ها می‌توانند در زمینه‌های تکنولوژی، علوم انسانی و تجارب حکومتی مشترک باشد. در عین حال، این تعاملات باید به‌گونه‌ای در نظر گرفته شوند که بومی‌سازی دستاوردها، تقویت علم‌گرایی داخلی و بهره‌برداری از ظرفیت‌های ملی در کنار تعاملات بین‌المللی در دستور کار قرار گیرد.

۶- گام‌های اجرایی برای پیاده‌سازی ساختار حاکمیتی اسلامی: توجه ویژه به اصلاحات و نهادسازی‌های ضروری برای پیاده‌سازی مؤلفه‌ها و شاخص‌ها باید در دستور کار قرار گیرد. ایجاد شورای راهبردی برای بررسی و پایش فعالیت‌های دولتی بر اساس مؤلفه‌های الگوی دولت اسلامی پیشنهاد می‌شود تا درک روشن از روند اجرایی بودن و میزان تطابق کارکردهای حکومتی با اصول و قواعد دولت اسلامی ایجاد شود.

۷- پشتیبانی از نسل جوان انقلاب: از آنجا که نسل جدید انقلاب می‌تواند نقشی بی‌بدیل در تحقق دولت اسلامی ایفا کند، برنامه‌های حمایتی و اجرایی برای استفاده بهینه از ظرفیت‌های این نسل ضروری است. سیاست‌گذاری‌ها باید بر تأسیس مسیرهایی برای پرورش رهبران و کارگزاران جوان متعهد به ارزش‌های انقلاب اسلامی تمرکز داشته باشد.

۸- تشکیل یک کارگروه تخصصی با حضور صاحب‌نظران حوزه و دانشگاه، متخصصان علوم سیاسی و حقوق و نمایندگان نهادهای دولتی و مردمی: تدوین یک سند جامع که چارچوب کلی و اصول حاکم بر دولت اسلامی بر اساس بیانیه گام دوم را مشخص کند. این سند باید شامل اهداف، ساختارها، وظایف و سازوکارهای اجرایی باشد.

۹- ایجاد سازوکارهای مشارکت مردمی: توسعه سازوکارهای قانونی و نهادی برای مشارکت فعال مردم در فرآیند تصمیم‌گیری و نظارت بر عملکرد دولت، از طریق سازمان‌های مردم‌نهاد، شوراهای محلی و سامانه‌های الکترونیکی با هدف افزایش احساس مسئولیت و مشارکت عمومی در اداره امور کشور و تحقق اهداف دولت اسلامی که منجر به جامعه‌ای پویا و مسئولیت‌پذیر که در فرآیند توسعه کشور سهیم است.

۱۰- تقویت نظام پاسخ‌گویی و شفافیت: ایجاد سازوکارهای نظارتی قوی و مستقل، انتشار اطلاعات مربوط به عملکرد دولت و پاسخ‌گویی به انتقادات و شکایات مردمی با افزایش اعتماد عمومی به دولت و

پیشگیری از فساد و سوء استفاده از قدرت که منجر به دولتی شفاف و پاسخ‌گو که به منافع مردم خدمت می‌کند.

۱۱- ترویج فرهنگ و ارزش‌های اسلامی: برنامه‌ریزی و اجرای برنامه‌های فرهنگی و آموزشی برای ترویج ارزش‌های اسلامی مانند عدالت، اخلاق، معنویت و مسئولیت‌پذیری با هدف ایجاد یک جامعه اسلامی با ارزش‌های اخلاقی و رفتاری منطبق با اصول دینی که منجر به جامعه‌ای سالم و پویا که به ارزش‌های انسانی و الهی پایبند است.

۱۲- استفاده از فناوری‌های نوین: بکارگیری فناوری‌های نوین مانند هوش مصنوعی، اینترنت اشیا و بلاک‌چین در جهت بهبود کارآمدی، شفافیت و عدالت در دولت اسلامی با هدف ارائه خدمات بهتر به مردم، کاهش هزینه‌ها و افزایش بهره‌وری و داشتن دولتی هوشمند و کارآمد که از فناوری‌های نوین بهره می‌برد. با پیاده‌سازی این پیشنهادات و همراهی تمامی نهادها و اقشار ملت، حرکت به سوی تحقق دولت اسلامی با موفقیت قابل‌دستیابی خواهد بود و در نتیجه، ایران اسلامی قدم‌های مؤثری در جهت تحقق تمدن اسلامی نوین و دولت مهدوی خواهد برداشت. امید است بتوانیم در ترسیم چله دوم انقلاب تا رسیدن به دولت مهدوی نقش بی‌بدیل خود را ایفا نموده و از جوانان و مدیران راه‌گشای این مسیر باشیم. ان شاء الله.

References

- Ashouri, D. (2024). *Political Encyclopedia*. Tehran: Morvarid Publications. (In Persian)
- Baradbar, M., & Karimi Pashaki, S. (2022). *Revisiting the Concept of State*. Tehran: National Security Research Institute. (In Persian)
- Chin, W. W. (1988). "The partial least squares approach to structural equation modeling". In G. A. Marcoulides (Ed.), *Modern Methods for Business Research* (pp. xx-xx). Lawrence Erlbaum Associates, Mahwah, New Jersey.
- Christmas, T. H. (2005). *Using partial least squares approach to predict factors that contribute to the impact of E-flois on pre-service teachers' learning*. Doctoral dissertation, Louisiana State University.
- Dehghan, A. (2020). "The role of ethics in Islamic governance. *Journal of Ethics and Governance*", 4(2), 75-88. (In Persian)
- Ebrahimpour Zahedi, A. (2004). "Definition of governance: Mechanisms of decision-making, implementation, supervision, and evaluation". *Journal of Administrative Sciences and Public Management*, 45(3), 112-130. (In Persian)
- Emam Khamenei. (2018). *The Second Phase of the Revolution Statement Addressed to the Iranian Nation*. Tehran: Office for the Preservation and Publication of the Works of Grand Ayatollah Seyyed Ali Khamenei. (In Persian)

- Farhadi, M. (2019). “The Islamic state and its challenges in contemporary societies”. *Journal of Islamic State*, 7(2), 98-110. (In Persian)
- Jafari, M. (2022). *Characteristics of the Islamic State's Model Official*. Tehran: Islamic Governance Publications. (In Persian)
- Kazemi, J. (2016). “Public participation and transparency in the selection of government officials”. *Islamic Management Journal*, 8(4), 112-124. (In Persian)
- Khamenei.ir. (n.d.). Retrieved from The Office for the Preservation and Publication of the Works of Grand Ayatollah Seyyed Ali Khamenei website: <https://www.khamenei.ir>
- Mahmoudi, H. (2017). “Islamic governance models and their implementation challenges”. *Journal of Islamic Policy-Making*, 11(3), 22-35. (In Persian)
- Makarem Shirazi, N. (2020). *Islamic Governance from the Perspective of Ahl al-Bayt (A.S.)*. Imam Ali (A.S.) Publications. (In Persian)
- Meydari, M., & Kheirkhah, H. (2004). “Good governance: A critique and analysis of governmental approaches in the contemporary era”. *Public Policy Quarterly*, 6(3), 45-60. (In Persian)
- Mirzapour Aramaki, A. (2019). “Presenting an Islamic-Iranian model of state-building with an emphasis on the experience of Islamic governance”. *Supreme Politics*, Issue 27, 87-108. (In Persian)
- Motahhari, M. (1999). *The Economic System of Islam*. Sadra Publications. (In Persian)
- Mousavi, F. (2018). *The Role of Ethics in Islamic Management*. Imam Ali (A.S.) University Press. (In Persian)
- *Nahj al-Balagha*. (Trans. by Mohammad Dashti). Amir al-Mu'minin Cultural Research Institute. (In Persian)
- Najafi Siyar, R., & Nikoonahad, E. (2020). “Characteristics of optimal governance in the Islamic revolutionary state according to the Second Phase of the Revolution Statement”. *Interdisciplinary Studies of Strategic Knowledge*, 10(41), 173-200. (In Persian)
- Niknam, M. R., Nikpour, A., Salari, Y., & Firoozabadi, A. (2023). “Explaining the dimensions and components of the role of the Basij Organization of Government Offices in realizing the Islamic state”. *Islamic Management*, 31(3), 71-112. (In Persian)
- Nikookar, A., Rezaei, M., & Hosseini, P. (2013). “Islamic management and its impact on organizational productivity”. *Islamic Management Sciences Quarterly*, 6(1), 75-89. (In Persian)
- Noyes, W. A., & Hancock, G. R. (2001). “Rethinking construct reliability within latent variable systems”. *Structural Equation Modeling*, 8(3), 355-362.
- Nunnally, J. C. (1998). *Psychometric Theory*. New York, NY: McGraw-Hill.
- Rezaei, M. (2021). “The requirements for realizing the Islamic state”. *Islamic Policies Quarterly*, 9(1), 11-25. (In Persian)
- Seyed-Abbaszadeh, M. M. (2017). *Scientific research method in the humanities*. Urmia: Urmia University Press. (In Persian)
- Shariati, A. (2001). *Man and Faith*. Sharqi Publications. (In Persian)